

Nálunk még nem múlt el a kommunizmus

A kommunizmus elmélete és gyakorlata a kilencvenes évek elején bukott meg. Ha azonban körülnézünk a mi kis vajdasági magyar portánkon, azt látjuk, hogy az egykori kommunizmus vezető képviselői nemcsak hogy nem látták be és vallották be (a megbánást nem is várjuk el tőlük) a kommunista rendszerben elkövetett tetteiket, hanem ma is, amikor valamiképpen mégiscsak demokratikus viszonyok uralkodnak a Vajdaságban, pártoktól függetlenül – hisz még egyszer nem lépnének be egy pártba sem, elég volt nekik a KSZ-tagság – vezető tisztségeket töltenek be. Meglepő? Dehogy! Olyan jól beépültek a kommunista hatalom idején a társadalomba, olyan szorosan kapcsolódtak egymáshoz, hogy a demokráciában sem lehet őket kitessekélni bársonyszékükből. Egymás kezét fogják, egymást nevezik ki, egymást tartják a tisztségeken.

Itt van elsősorban az újvidéki Magyar Tanszék vezetője, aki tagja volt az egykori VDNSZSZ elnökségének (a joghurtforradalom buktatta meg), de Milošević alatt végig tanszékvezető volt. A Híd főszerkesztőjeként foglalt el először magasabb irodalmi tisztséget, erről a lépcsőfokról került a Forum Könyvkiadó élére, onnan egy ugrással ült be a Forum vezérigazgatói székébe. De ez még hagyján. Az illetőnek azonban nem kis része volt abban a tisztogatásban, amelyet annak idején a Magyar Tanszéken végeztek; de Forum-beli szereplésekor is kitett állásából egy személyt, mert – micsoda halálos bűn! – egy pártkiadványban tévesen írt egy számot. Igazgató-főszerkesztő korában két könyv megjelenését akadályozta meg, magyarul: betiltotta őket. A legutóbbi tanszéki honosítási ügyben csak a háttérben állt, de valószínűsíthető, hogy minden az ő sugallatára történt, elvégre ő a tanszékvezető, aki nemcsak nem érzi, hogy eljárt az ideje, hanem még magas tisztséget is vállalt a MNT-ben.

Az 1934-ben alapított, és 1936-ban kommunista kézbe került Híd ma is megjelenik, sőt azt képzelem magáról, hogy a fénykorát éli. Igaz, hogy Belgrádban is megjelenik még a Borba, amely egykor a JKP, majd a JDNSZSZ lapja volt, de kell-e nekünk, vajdasági ma-

gyaroknak olyan lap, mint a Híd? Itt mutatkozik meg, amit a bevezetőben mondtam: a (volt) kommunisták jól beépültek a társadalomba, egymás kezét fogják, s ezért nem hagyják a Hídat sem, ha már más lap nem lehet az övék. Van a Híddal kapcsolatban még mondánivalónk. Mostani főszerkesztőjét 1984-ben nevezték ki erre a tisztségre – tagadhatatlanul az akkori KSZ beleegyezésével, jóváhagyásával -, alkalmasint az Illyés Gyula ellen pár hónappal azelőtt írt förtelmes cikke jutalmául. S mi történik ebben a vajdasági magyar irodalomban? A főszerkesztő – habár majd két évtizede áll a lap élén, 1992 óta pályázat, kinevezés, megválasztás nélkül, csupán feljebbvalójának beleegyezésével – továbbra is szerkeszt, mi több, érdekes paradoxonként: a saját igazgatójának a főnökeként, s azt is megtűri, hogy a folyóirat készítésében egy kéttagú (!) szerkesztőbizottság segítse, amelynek tagjai egymás sógorai. Egyedülálló eset a világirodalomban! De a főszerkesztő múltjához tartozik szerepe a tanszéki tisztogatásokban, amelyekről a fentiekben már megemlékeztünk. Tegyük hozzá azt is, amit a főszerkesztő 1956-ban nagy hangon hirdetett: „Eszméink (tudnivaló, milyen eszmékre gondolt a nyilatkozó – T. L.) jóval túl vannak már azon, amit Nyugatról lehetne importálni.” (A nyilatkozat többi, velejéig kommunista-sztalinista mondani- valója nem érdemli meg, hogy itt idézzük.)

Hogy irodalmunk mennyire a volt kommunisták kezében van, bizonyítja a Forum Könyvkiadó esete. Újból az a személy áll az élén, aki egyszer (a kommunista időben) már vezette a céget, persze mint ún. megbízható káder, aztán a Forum-ház vezérigazgatója lett – ugyancsak erősen pártalapon -, majd az egész Milošević-korszakot végig-vezérigazgatóskodta – lévén Miloševićéknél is megbízható káder, hisz tagja volt a Šipovac-féle Tartományi Pártvezetőségnek -, s amikor lejárt a megbízatása, s megüresedett a kiadó igazgatói posztja, azt is megpályázta, s szerencséje volt, ismét őt választották meg igazgatóvá. Így lett a Híd egykori szerkesztőjéből először a Forum Kiadó igazgatóhelyettese, majd igazgatója, ezután a Forum-ház vezérigaz-

gatója – mindez a mindenható és mindenre figyelő párt áldásával -, s most újra – kinek az áldásával? – a Forum Kiadó igazgató-főszerkesztője, aki egyedül vezeti a kiadót, egyedül főszerkeszt, egyedül szerkeszt, s csak adminisztratív személyeket vesz fel, akiknek nincs is beleszólásuk a könyvkiadásba. Ezenkívül – de nem utolsósorban – a mai igazgató előző igazgató korában feloszlatta az Alkotók Gyűlését, a vajdasági magyar írók és művészek egyetlen demokratikus testületét, hogy senkinek se betekintése, se beleszólása ne legyen a könyvkiadásba.

Van a Forumnak egy ritkán megjelenő folyóirata, a Létünk, amely Rehák László halála után gyakran cserélt főszerkesztőt. Legújabbán pályázat nélkül egy olyan személy lett a főszerkesztő, aki már nyugalomban van, előtte azonban ragyogó pályát futott be: volt a Forum Könyvkiadó igazgatója, a Forum-ház vezérigazgatója, a JSZSZK Képviselőházának képviselője, a külügyi bizottság tagja, majd egy távoli országban nagykövet. Pályáját a Forum Nyomda igazgatójaként fejezte be, mint aki más sem lehet, mint igazgató. Tegyük hozzá, hogy az illető természetesen a JKSZ megbízható tagja volt, ódát, majd siratóénekeket írt Titóról. Tudni kell róla azt is, hogy valaha, igazgató korában, szerkesztette a szerbhorvát-magyar jogi szótárt, amely azonban, tudomásom szerint, a mai napig nem jelent meg, de erről – alulírott kivételével – mindenki elfeledkezett, sőt a szerzőt elküldték messzi vidékre nagykövetnek, hogy elfelejtse a jogot is meg a szótárt is. Egyébként a Létünk főszerkesztője sem véletlenül lett az illető. Ugyanis a Forum Kiadónak, a Létünk kiadójának a jelenlegi igazgató-főszerkesztőjét a Létünk mostani főszerkesztője tette meg annak idején igazgatóhelyettesnek. Jó tettért jót várj – tartja a közmondás. És így is van.

Van, de legalábbis volt nálunk egy nyelvművelő egyesület. Előadásokat tartottak, nyelvművelő lapmellékletet adtak ki, egyszóval működtek. Aztán kitört a balhé, mert a kommunista illetékesek a nyelvművelést nacionalista elhajlásnak minősítették. Lett is nagy zrí. Leváltások, kivágások, büntetések... A megoldás az lett, hogy egy olyan személyt ültettek a VMNYE elnöki székébe, akiről tudták, hogy nem is annyira működtetni, mint inkább elsorvasztani fogja a vajdasági magyar nyelvművelő mozgalmat. Úgy is lett. Habár ez évtizedekkel ezelőtt történt, az akkor elnökké ütött személy ma is elnököl, de a VMNYE-ből már csak egy ún. Társaskör maradt, amelybe nyugdíjas bácsikák és nénikék járnak, hogy elmúlassák a szerda délutánt. Ez minden, ami a szépreményű VMNYE-ből maradt. És élén még mindig az áll, akinek a feladata a szervezet megfojtása volt, s amit mint jó párttag, teljesített is. Mellékesen megjegyzem, hogy az illető volt annak az újvidéki iskolának az igazgatója, amelyben az ún. kétnyelvű tanítás folyt (egy kicsit szerbül, egy kicsit magyarul). Ez nem egy nemzedéknek a nyelvtudását tette tönkre. De ő továbbra is elnököl.

Nem különb a helyzet a jobb sorsra érdemes újvidéki tévé magyar szerkesztőségében sem. Annak az élén a Kommunista című hetilap egykori főszerkesztője áll. (Előtte mint megbízható káder a Képes Ifjúság főszerkesztője volt). Olyan is a tévéműsor, amilyen a főszerkesztője. Nézhetetlen. De ő ma is megbízható. De kinek?

Hát így állunk a vajdasági magyar kultúrában. Vezetik a letűnt rendszer és ideológia elkötelezettjei. A világon tehát Kínán és Észak-Koreán kívül már csak a vajdasági magyar kultúrában uralkodnak a kommunisták.

